

Nr B 4

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 38 § lagen om val till riksdagen.

I de likalydande till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna, nr B 99 i första kammaren av herr *Ragnar Bergh* och nr B 132 i andra kammaren av herr *Heckscher*, hemställes »att riksdagen måtte för sin del besluta att i 38 § av lag om val till riksdagen, mellan första och andra stycket, skall tilläggas ett stycke av följande lydelse:

I röstlängden skall jämväl upptagas varje röstberättigad, som från valdistriktet avflyttat till utrikes ort utan att före senaste mantalsskrivningstillfälle återinflytta till riket, men som det år, då röstlängden upprättas, före den 10 juni hos den lokala skattemyndigheten anmält sin önskan att kvarstå i röstlängden. Vid sådan anmälan, vilken skall vara egenhändigt undertecknad och bevittnad av minst en person, skall fogas uppgift om nuvarande vistelseort samt bevis att sökanden är svensk medborgare. Så snart röstlängden blivit, på sätt i 45 § sägs, rättad och underskriven, åligger det valnämndens ordförande eller magistraten att utan förnyad ansökan tillställa sökanden sådant röstlängdsutdrag, som avses i 71 §.»

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Motionerna syfta till att i ökad omfattning bereda rösträtt åt utlands-svenskar. Med anledning härav får utskottet erinra om följande förhållanden.

Enligt riksdagsordningen i dess ursprungliga lydelse var bosättning (d. v. s. mantalsskrivning) inom kommunen i 14 § uttryckligen angiven som förutsättning för rösträtt vid val till riksdagens andra kammare. Efter 1909 års ändringar i riksdagsordningen, då den grundläggande bestämmelsen om valrätt vid nämnda val fick sin plats i 16 §, är sagda förutsättning ej längre uttryckt i grundlagen. Enligt stadgandet i dess nuvarande lydelse tillkommer valrätt vid sådant val en var svensk undersåte, som senast under nästföregående kalenderår uppnått tjuguettt års ålder, dock att valrätt ej må utövas av den som står under förmynderskap. Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; enligt stadgandet skall valrätten på sätt närmare bestämmas i lagen om val till riksdagen grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, även om förändring inträffar före valet. I vallagen föreskrives, att för varje valdistrikt röstlängd skall upprättas av lokal skattemyndighet. Av lagen framgår vidare, att till grund

för röstlängden för visst år ligger mantalslängden för samma år. Den som icke är upptagen i mantalslängden blir följaktligen icke heller upptagen i röstlängden. De viktigare reglerna om mantalsskrivning finnas i folkbokföringsförordningen. Av dessa framgår, att person skall vara mantalskriven på den ort, där han den 1 november året före det år, som mantalskrivningen gäller, rätteligen skulle vara kyrkobokförd. Huvudregeln om kyrkobokföringen, som också återfinnes i folkbokföringsförordningen, innebär att envar skall kyrkobokföras i den församling, där han är bosatt.

På grund av de bestämmelser, för vilka nu redogjorts, har den som är bosatt utom riket i allmänhet icke rösträtt vid andrakammarval. Från regeln finnas emellertid vissa undantag. Sålunda kan nämnas att personer, som äro i rikets tjänst å utrikes ort anställda, med sina familjer och sin svenska betjäning skola kyrkobokföras här i riket och att alltså nämnda personer alltfört, om övriga villkor äro uppfyllda, ha rösträtt. Vidare föreligger möjlighet för svensk missionär eller präst, som är anställd utrikes, och honom åtföljande hustru att kvarstå i församlingsbok; de bliva därmed också upptagna i röstlängd. Bestämmelser finnas även, som möjliggöra för svenskar, som lämnat riket, att under en övergångstid vara kyrkobokförda här och alltså, under ovan antydda villkor, vara bibehållna vid rösträtt.

Frågan om utlandssvenskarnas ställning med avseende på rösträtten har vid flera tillfällen varit föremål för uppmärksamhet.

I en motion vid 1929 års riksdag (II: 103) anhölls om utredning angående möjligheterna för utomlands bosatta svenska medborgare att deltaga i val. Motionen avslogs av riksdagen på hemställan av konstitutionsutskottet, som i sitt utlåtande (nr 4) uttalade, att utskottet icke kunde finna, att från Sverige emigrerade personer, även om de bevarade svensk medborgarrätt, borde äga rösträtt här i landet.

Vid en av socialstyrelsen utförd, år 1941 avslutad utredning om utlandssvenskarna (SOU 1941: 36) avvisade styrelsen tanken på införande av rösträtt åt dessa under hänvisning bland annat till att utlandssvenskarna i många fall genom lång frånvaro måste ha blivit mer eller mindre främmande för förhållandena i hemlandet och till att det på många håll skulle bliva svårt att erhålla garantier för att icke sådana personer finge rösta, som egentligen skulle vara diskvalificerade på grund av föreskrifter i svensk lag.

År 1949 upptogs i en motion (II: 161) frågan om möjlighet för hemvändande emigranter att rösta samma år som de återkommit till Sverige och icke, såsom nu gäller, tidigast året därpå. Konstitutionsutskottet, som avstyrkte motionen, uttalade (utl. nr 22) bl. a., att utskottet anslöte sig till vad tidigare yttrats i fråga om emigranternas rösträtt dels av utskottet år 1929 och dels av socialstyrelsen i den här ovan nämnda utredningen. Motionen avslogs av riksdagen.

I två likalydande motioner vid 1953 års riksdag (I: 25 och II: 47) hemställdes ånyo om utredning av möjligheterna att vidga rätten för utlandssvenskar att delta i val. Motionerna, som i första hand avsågo val till riksdagens andra kammare, avslogos av riksdagen på hemställen av konstitutionsutskottet. I sitt utlåtande (nr 5) anförde utskottet, att det enligt utskottets mening i motionerna ej framlagts några skäl av beskaffenhet att böra föranleda utskottet att i frågan frångå den uppfattning, vartill riksdagen vid tidigare tillfällen anslutit sig.

Vid det nordiska justitieministermöte, som avhölls i december 1953, diskuterades möjligheterna att bevara medborgare i nordiska länder vid deras rösträtt i hemlandet även under längre tids vistelse i annat nordiskt land. Mötet beslöt att framställningen skulle upptagas till behandling i de olika länderna.

Vid 1954 års riksdag väcktes i två likalydande motioner (I: 10 och II: 11) yrkande om att frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring skulle upptagas till prövning. Yrkandet vore att se mot bakgrund av folkbokföringens betydelse i rösträttshänseende. Motionerna behandlades av tredje lagutskottet, som avstyrkte desamma (utl. nr 7). Båda kamrarna beslöt att motionerna icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd. Första kammaren stödde sig därvid på utskottets motivering, enligt vilken skäl icke ansågs föreligga för den av motionärerna antydda utvidgningen av de röstberättigades krets. I andra kammaren antogs emellertid i stället en motivering för avslagsbeslutet vari det — under hänvisning till justitieministermötets beslut — uttalades, att frågan redan vore föremål för gemensam prövning i samtliga nordiska länder och att utgången av denna prövning borde avvaktas innan något särskilt initiativ togs i Sverige.

I direktiven för 1955 års valutredning, vilken tillkallats för att verkställa en teknisk översyn av bestämmelserna rörande allmänna val i syfte att underlätta de röstberättigades deltagande i sådana val, berördes bl. a. frågan om lättnader för utlandssvenskar och hemvändande emigranter att utöva sin rösträtt. I svar på en interpellation vid 1956 års riksdag, vari chefen för justitiedepartementet tillfrågades huruvida han ville låta utreda frågan om utlandssvenskarnas rösträtt, uttalade departementschefen, att valutredningen på grund av vad direktiven sålunda innehölle komme att till behandling upptaga den i interpellationen väckta frågan.

Jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 29 augusti 1958 har chefen för justitiedepartementet tillkallat ytterligare fyra personer att såsom sakkunniga delta i 1955 års valutredning. Departementschefen anförde till statsrådsprotokollet nämnda dag, att utvidgning av utredningen vore påkallad — förutom med hänsyn till den invecklade och betydelsefulla beskaffenheten av spörsmålet om åtgärder till underlättande av sjuka personers deltagande i allmänna val — jämväl med tanke på de ytterligare spörsmål, som stode på utredningens arbetsprogram, bl. a. de komplicerade frå-

gorna om utlandssvenskarnas rösträtt. Vidare uttalade departementschefen, att han för egen del tillmätte dessa spörsmål stor betydelse och ansåge det angeläget, att de snarast bringades till en tillfredsställande lösning.

Valutredningens fortsatta arbete skall enligt direktiven bedrivas skyndsamt. Enligt vad från utredningen upplysts är avsikten att betänkande i förevarande ämne skall kunna avgivas under år 1959.

Ytterligare må erinras om att 1954 års författningsutredning i sitt arbete å modernisering av författningen för närvarande är sysselsatt med utformning av grundlagsbestämmelser. Detta arbete åsyftar bl. a. utslutning ur grundlag av bestämmelser som förutsättas överförda till vallag. Författningsutredningens arbete beräknas enligt vad som inhämtats bliva slutfört under år 1959.

Med hänsyn till sålunda pågående utredningar får utskottet — som förväntar att valutredningen i god tid före utgången av 1959 framlägger resultatet av sin utredning i frågan om utlandssvenskarnas rösträtt — med erkännande av det föreliggande spörsmålets betydelse hemställa,

att de likalydande motionerna I: B 99 och II: B 132 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 6 november 1958

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Elmgren, Damström, Ollén, Georg Pettersson*, Fritiof Karlsson, Olsén, Sveningsson*, Erik Olsson, Lundström och Torsten Andersson; samt

från andra kammaren: herrar Hallén, Pettersson i Norregård*, Norén, Spångberg, Jonsson i Haverö, Hamrin, fru Sjöqvist, herrar Alemyr, Anderson i Sundsvall och Heckscher.

* Ej närvarande vid justeringen.